

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 221

İSLAM HUKUKUNDA DEVLETE İSYAN SUÇU

Dr. Adnan AKALIN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

1. Baskı: Ağustos 2016

ISBN: 978-605-9652-08-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSLÂM HUKUKUNDA DEVLETE İSYAN SUÇU

Dr. Adnan AKALIN

Ankara-2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	10
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM İSLÂM HUKUKUNDA SUÇ ve CEZANIN GENEL TEORİSİ

I. SUÇ KAVRAMI	21
A. Suçun Mahiyeti.....	21
B. Suçun Unsurları.....	24
1. Suçun Kanunî Unsuru	25
2. Suçun Maddî Unsuru.....	30
3. Suçun Manevî Unsuru	34
4. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	39
C. İslâm Hukukunda Suçların Tasnifi	41
1. Suça Öngörülen Ceza Açısından	42
a. <i>Hadd Cezasını Gerektiren Suçlar</i>	43
b. <i>Kıyas ve Diyet Gerektiren Suçlar</i>	44
c. <i>Ta'zir Cezasını gerektiren Suçlar</i>	45
2. Manevî Unsur Açısından	46
3. Hareket Açısından	47
a. <i>İcra Suçları</i>	48
b. <i>İhmal Suçları</i>	48
c. <i>İhmal Yoluyla İcra Suçları</i>	48
4. İşleniş Hedefi Açısından	49
a. <i>Şahıs (Kul) Haklarına Karşı İşlenen Suçlar</i>	49
b. <i>Kamu (Allah) Hakkına Karşı İşlenen Suçlar</i>	49
5. İşleniş Gayesi Açısından.....	50
a. <i>Adî Suçlar</i>	51
b. <i>Siyasî Suçlar</i>	51
II. CEZA KAVRAMI.....	57
A. Cezanın Mahiyeti.....	57
B. Cezaların Taksimi	58

1. Konulmuş Hüküm Açısından	58
2. Aralarındaki Münasebet Açısından	60
3. İlgili Olduğu Hak ve Menfaatlerin Mahiyeti Açısından	60
C. Cezalandırma Amaçları.....	61
1. Umumî Önleme.....	61
2. Hususî Önleme.....	63
D. Cezalara Ait Temel İlkeler	63
1. Cezalarda Kanunilik İlkesi	63
2. Cezalarda Şahsilik İlkesi.....	65
3. Cezalarda Umumilik İlkesi.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLETE İSYAN SUÇUNUN MAHİYETİ ve UNSURLARI

I. DEVLETE İSYAN (BAĞY) KAVRAMI	71
A. İslâm Hukukunda ‘Bağy’ (Devlete İsyân) Kavramı	71
1. Sözlük Olarak.....	71
2. Terim Olarak.....	72
B. Türk Ceza Hukukunda Devlete İsyân Suçu	74
C. Batı Hukukunda Devlete İsyân Suçu	76
II. DEVLETE İSYAN SUÇUNA TARİHSEL BAKIŞ.....	81
A. Dört Halife Dönemi	81
1. Hz. Ebu Bekir Dönemi.....	82
2. Hz. Ömer Dönemi	84
3. Hz. Osman Dönemi.....	85
4. Hz. Ali Dönemi.....	89
B. Dört Halife Sonrası Dönem	92
1. Emevîler Dönemi	92
2. Abbasîler Dönemi.....	96
III. İSLÂM HUKUKUNDA DEVLET YÖNETİMİ	99
A. Devlet Başkanlığı (Hilafet).....	99
B. Devlet Başkanı Seçiminde Esas Alınan Yöntemler	101
1. Seçim Yoluyla	103
2. Sâbık Devlet Başkanının Tayin ve Tespitiyle.....	105
3. Silah Zoruyla.....	108
C. Devlet Başkanında Aranılan Nitelikler	110
1. İlim	110
2. Adalet	111
3. Bedensel Yeterlilik	112

4. İdarî Kabiliyet	113
5. Kureyş Soyuna Mensup Olmak	114
D. Devlet Yönetiminde İdarî ve Sosyal Sorumluluklar	118
1. Devlet Başkanının Görev ve Sorumlulukları	119
2. Toplumun İdareye Karşı Sorumlulukları	121
E. Devlet Başkanının Görev Süresi ve Görevden El Çektirilmesi	125
1. Devlet Başkanının Görev Süresi	125
2. Devlet Başkanının Görevden Alınmasını Gerektiren Durumlar	127
a. Adaletten Ayrılması	128
b. Bedensel Yetersizlik	131
c. İdarî Tasarruf Kaybı	132
3. Devlet Başkanını Görevden Alma Yetkisi ve Yöntemleri .	135
4. Zalim Yöneticiyle Mücadele	140
IV. DEVLET YÖNETİMİNİ YIKMAYA YÖNELİK DİĞER SUÇLAR	148
A. Devlet Yönetimini Dolaylı Yoldan Yıkma Yönelik Suç Olarak Yol Kesme (Hırâbe)	148
1. Yol Kesme Suçunun Mahiyeti	148
2. Yol Kesme Suçuna Öngörülen Cezalar	151
B. Yol Kesme Suçunu Devlete İsyân Suçundan Ayıran Unsurlar	155
V. DEVLETE İSYAN SUÇUNUN KONUSU ve HUKUKÎ DAYANAĞI	158
A. Bağy (Devlete İsyân) Suçunun Konusu	158
B. Bağy Suçunun Hukukî Niteliği	158
C. Bağy Suçunun Faili ve Mağduru	162
D. Bağy Suçunun Hukukî Dayanağı	164
E. Bağy Fiilinin Suç Sayılmasıyla Korunan Hukukî Menfaat	166
VI. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ	168
A. Teşebbüs	168
B. İştirak	172
C. İctima	177
D. Suçun Tekerrürü	181
VII. DEVLETE İSYAN SUÇUNUN TEŞEKKÜLÜNDE ARANAN ŞARTLAR	184
A. Suç Failleri ile İlgili Şartlar	185
1. Ceza Ehliyetini Haiz Olmaları	185
2. Müslüman Olmaları	187
3. Topluluk Olmaları	189
4. Güç ve Kuvvete (Mena') Sahip Olmaları	191
5. Haklı Bir Yoruma (Tevil) Dayanmaları	196

B. Suç Mağduru ile İlgili Şartlar	202
1. İslâmî Usul ve Esaslara Uygun Göreve Gelmesi	202
2. Görev ve Yetkilerini Usulünce Yerine Getirilmesi	205
VIII. DEVLETE İSYAN SUÇUNUN UNSURLARI	209
A. Suçun Kanunî Unsuru	209
B. Suçun Maddî Unsuru	210
C. Suçun Manevî Unsuru	214
D. Hukuka Aykırılık Unsuru	217

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET YÖNETİMİNİ YIKMAYA YÖNELİK EYLEMLERLE MÜCADELE ve HUKUKÎ SONUÇLARI

I. DEVLET YÖNETİMİNE İSYANIN HAZIRLIK SAFHASI	225
A. Karşıt Düşünce Oluşturma ve Yayma Faaliyetleri	225
B. Karşıt Düşünceye Bağlı Grup Oluşturup Güç Sağlama	231
C. Karşıt Düşünce Kapsamında Silahlı Eylemlerde Bulunma	238
II. İSYANCILARLA MÜCADELE	244
A. Savaş Öncesi Çağrı	245
1. İsyancıları İtaate Davet	245
2. İsyancılara Zaman Tanınması	249
B. İsyanı Bastırmaya Yönelik Silahlı Mücadele	254
1. Kolluk Kuvvetlerinin İsyancılara Savaş Açması	254
a. İsyancılara Karşı Kullanılacak Savaş Silahları ve Taktikler	255
b. Silahlı Mücadeleye Katılmayan İsyancıların Durumu.	261
c. Savaş Meydanında İsyancıların Safında Yer Alan Kadın ve Çocuklar	263
d. İsyan Suçuna Katılan Yakın Akraba ile Silahlı Mücadele	264
e. Kendi İçinde Bölünen İsyancılarla Mücadele	268
f. Ölen Kişinin Vücut Bütünlüğüne Zarar Verme (Müsle)	270
2. İsyan Bastırılıncaya Kadar Silahlı Mücadelenin Devam Et- mesi	272
a. Suç Failinin Etkin Pişmanlık Göstermesi	272
b. Yaralanan veya Savaştan Kaçan İsyancılar	276
c. Savaş Sırasında Esir Alınan İsyancılar	278
d. Kendilerine Eman (Güvence) Verilen İsyancılar	281
e. Ateşkes Talebinde Bulunan İsyancılar	283
C. İsyancılarla Mücadelenin Diğer Benzer Silahlı Mücadelelerden Ayrıt Edilmesi	285

1. Müşriklerle Silahlı Mücadele.....	286
2. Mürted Ehliyle Silahlı Mücadele	290
3. Yol Kesen Eşkıyayla Silahlı Mücadele.....	293
III. İSYANCILARA YAPILACAK SATIŞ ve YARDIMLARIN ENGELLENMESİ.....	295
A. İsyancılara Yapılan Silah ve Mühimmat Yardımı.....	296
B. Gayrı Müslimlerin İsyancılara Destek Vermesi.....	298
1. Zimmîlerin İsyancılara Destek Vermesi	298
2. Düşman Güçlerinin İsyancılara Destek Vermesi	303
C. Devletin Düşman Kuvvetlerin Desteğine Başvurması	307
IV. İSYANIN BASTIRILMASI ve HUKUKİ SONUÇLARI	312
A. Yakalanan İsyancıların ve Onlara Ait Mallarının Hukukî Durumu	312
1. Yakalanan İsyancıların Hukukî Durumları	313
2. Teslim Olan İsyancıların Hukukî Durumları	316
3. İsyancılardan Ele Geçen Mallara Yönelik Hukukî Sonuçlar	321
a. Ele Geçirilen Silah ve Mühimmat	322
b. Ele Geçirilen Savaş Dışı Mallar.....	325
4. İsyan Suçunun Veraset Hakkına Etkisi.....	326
a. Devlet Gücü Askerinin İsyancılar Arasında Yer Alan Akrabasını Öldürmesi.....	327
b. İsyan Suçu Failinin Devlet Gücünde Yer Alan Akrabasını Öldürmesi	328
B. İsyancıların Sebep Olduğu Malî ve Bedenî Zararların Tazmini	330
1. İsyan Dışında Oluşan Malî ve Bedenî Zararlar	330
2. İsyan Sırasında Oluşan Malî ve Bedenî Zararlar	332
C. İsyancıların İdarî ve Yargısal Tasarrufları	336
1. İsyancıların Hâkim Oldukları Bölgelerde İdarî Tasarrufları.....	336
2. İsyancılar Tarafından Atanan Hâkimlerin Hukukî Tasarrufları.....	340
3. İsyancıların Şahitliğinin Hukukî Geçerliliği	345
D. İsyan Sırasında Ölenlerin Cenaze ve Defin İşlemleri.....	347
1. Devlet Gücünden Ölen Askerlerin Cenaze ve Defin İşlemleri	347
2. İsyancılardan Ölen Kimselerin Cenaze ve Defin İşlemleri.....	350
E. Savaş Sonrası İsyancılara Verilecek Ceza.....	353
SONUÇ	357
BİBLİYOGRAFYA.....	363

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
A.Ü.H.F.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
b.	: bin, ibn
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
C.Ü.	: Cumhuriyet Üniversitesi
h.	: hicrî
H.z.	: Hazreti
md.	: madde
m.y.	: Matbaa yok
r.a.	: radyallahu anhu
r.anh.	: radyallahu anhüm
s.	: sayfa
S.	: sayı
s.a.s.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Trc.	: Tercüme eden
Thk.	: Tahkik eden
t.y.	: tarih yok
v.d.	: ve devamı
yay.	: yayınları
y.y.	: Basım yeri yok

ÖNSÖZ

Sözlerime, bana bu zamana kadar 'ilim' ile iştigali nasip eden Rabb'ime sonsuz hamd ü senalar olsun, diyerek başladım. Tüm dünyalık meşgalelere rağmen beni ilimden koparmayan, o geniş deryadan faydalanmaya fırsat veren Yüce Allah'a şükürler olsun.

* * *

Ne şekilde anılırsa anılsın, tarihte topluluklar birer siyasî oluşum olarak biçimlenmeye başladıktan sonra kendilerini iç ve dış tehditlere karşı daima himaye etme gereksinimi duymuşlardır. İnsanların bir siyasî oluşum içinde birleşme ihtiyacı, bu oluşumun varlığının korunması ve devamının sağlanması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu nedenle devlet aleyhine işlenen siyasî suçları tarih boyunca en eski hukuklarda dahi görmek mümkündür.

Devletler, toplumları bir araya getiren siyasî düzenin üst kurumudur. Bu kurumun sevk ve idaresiyle ilgili her tür eylem ise siyasî yapıyı oluşturur. Bu yapının esasına aykırı olan veya işleyişini tehdit eden her tür fiil ise siyasî suçtur. Suç ve ceza dengesi göz önünde bulundurulduğunda, yakın tarihe kadar birçok siyasî rejim, bu suç faillerine diğer suçlara oranla daha ağır cezalar öngörmüşlerdir.

Savaş hukukunu dahi merhamet esası üzerine kuran İslâm hukuku, devleti yıkmaya yönelik olmadığı sürece, siyasî otorite aleyhine olan her tür fikri yapıyı daha ilk yıllarından itibaren düşünce zenginliği olarak değerlendirmiş, dünya üzerinde güçlünün haklı sayıldığı bu dönemlerde adı ve siya-

sî suç ayrımını yaparak siyasî suçlulara birtakım haklar bile tanımıştır.

İslâm tarihinde yaşanan siyasî dalgalanmalara rağmen, ilahi otoritenin devlet yönetiminde ortaya koyduğu esaslar, zulmü değil adaleti esas alan siyasî yönetimlere ideal aşıl原因 bir rehber görevi üstlenmiştir. İslâm'da 'bağy' kavramı ile ifade edilen 'isyan suçu' ise açık naslarla yasaklanmıştır.

İslâm hukukçuları, klasik eserlerinde bu suçu gerek suçun unsurları, gerek mücadele şekli, gerekse sonuçları açısından ayrı ayrı incelemeye tabi tutmuşlardır. İşte biz de çalışmamızda İslâm hukukçularının naslar ışığında ortaya koyduğu bu esasları, bir bütün halinde incelemeyi gaye edindik. Hedefimiz; siyasî suça konu olan fiilleri Kur'an ve Sünnet çerçevesinde değerlendirip İslâm hukukçularının konuyla ilgili fikir ve yaklaşımlarını günümüz hukuk anlayışlarıyla da bütünleştirerek ortaya koymaktır. Çalışmadaki asıl gayem ise, hukukçular arasındaki tartışmalara son noktayı koymaktan ziyade, bu alanı iyi tanıyıp, İslâm hukuku alanında yazılmış eserleri daha yakından incelemektir. Temennim, araştırmamın, ileriki yıllarda bu alanda yapacağım çalışmalarına basamak teşkil etmesidir.

Bu çalışmam sırasında, konunun tespitinde, hazırlanmasında ve değerlendirmesinde bana yol gösteren, her zaman yakın ilgi ve yardımlarını gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. Şamil Dağcı'ya çok teşekkür ederim. Yine çalışmalarımı sabırla karşılayarak desteğini esirgemeyen değerli eşime de çok teşekkür ederim.

Dr. Adnan AKALIN